

ХАМІТОВ РОДІОН, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛІЯ**, д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДАПТАЦІЯ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕДУР ДО НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН

Воєнний стан в Україні, запроваджений у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, створює складні умови для функціонування підприємств, які стикаються з обмеженим доступом до ресурсів, порушенням логістичних ланцюгів, втратою активів та нестабільністю податкового середовища. Адаптація облікових процедур до цих надзвичайних обставин стає ключовим фактором забезпечення фінансової стійкості, оскільки обліково-контрольна система безпосередньо впливає на виконання податкових зобов'язань, мінімізацію штрафів та оптимізацію фіскальних витрат.

Нормативно-правова база, включаючи національні стандарти бухгалтерського обліку (Н(С)БО) та міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), забезпечує основу для достовірного відображення фінансово-господарського стану підприємств, дозволяючи враховувати наслідки агресії через визнання, оцінку та розкриття елементів звітності. Дослідження показують, що така система створює умови для точного обліку особливих подій, наприклад, через застосування Н(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» та МСБО 10 «Події після звітного періоду», де війна трактується як некоригуюча подія з обов'язковим розкриттям у примітках для забезпечення прозорості [1]. Це дозволяє підприємствам оцінювати безперервність бізнесу на період щонайменше 12 місяців, враховуючи ризики невизначеності, і вносити коригування до звітності, зокрема для активів на окупованих територіях.

Під час кризи роль обліку в оподаткуванні посилюється, дозволяючи підприємствам оперативно реагувати на законодавчі зміни, такі як модифікації податкових ставок чи пільг, та забезпечувати прозорість фінансових операцій для уникнення ризиків фіскального контролю [2]. Зокрема, в аграрних підприємствах, де виробничий цикл залежить від сезонності та зовнішніх факторів, адаптація включає перегляд методів оцінки активів, коригування амортизаційної політики та посилення внутрішнього контролю для точного відображення втрат, пов'язаних з бойовими діями, що дозволяє оптимізувати податкову базу та зменшити навантаження на бізнес.

Варто зазначити, що в умовах воєнного стану традиційні підходи до організації обліку часто виявляються недостатньо ефективними для повноцінного охоплення всіх аспектів господарської діяльності. Особливої уваги потребує питання збереження документообігу в умовах можливої евакуації чи переміщення персоналу, що вимагає створення резервних систем архівування. Усе це в сукупності формує унікальне середовище, в якому підприємства мають демонструвати гнучкість та готовність до постійних

трансформацій облікових практик.

Одним з основних викликів є нестабільність податкового регулювання, яка вимагає від обліково-контрольної системи гнучкості в обробці даних про доходи, витрати та активи в умовах обмеженого доступу до фізичних об'єктів. Аналіз показує, що підприємства, які адаптували свої процедури, змогли зменшити податкові ризики шляхом впровадження автоматизованих систем моніторингу, що забезпечують своєчасне фіксування операцій та підготовку звітності відповідно до оновлених норм Податкового кодексу України. Наприклад, використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє автоматизувати розрахунок податкових зобов'язань, враховуючи тимчасові пільги для аграрного сектору, та мінімізувати помилки, пов'язані з ручним введенням даних [3].

Особливо актуальним є облік вибуття основних засобів, де надзвичайні обставини ускладнюють формування доказової бази для списання, включаючи неможливість інвентаризації через небезпеку доступу до об'єктів. Підприємства продовжують відображати активи в обліку до можливості перевірки, адаптуючи амортизаційну політику, наприклад, шляхом призупинення нарахувань для засобів у зонах бойових дій. Розроблений алгоритм управлінських рішень передбачає оцінку визнання активів, документальне оформлення знищення чи відчуження, з урахуванням податкових пільг, таких як звільнення від ПДВ для добровільної передачі на потреби Збройних сил України [4].

Удосконалення Плану рахунків шляхом введення додаткових статей для втрат від «незвичайної діяльності» підвищує аналітичну цінність звітності, дозволяючи відокремлювати наслідки війни від звичайних операцій і полегшуючи компенсацію збитків [4]. Така адаптація не тільки полегшує компенсацію збитків через державні програми, але й сприяє ефективному управлінню податковими платежами, дозволяючи відокремлювати надзвичайні втрати від звичайних операцій і тим самим оптимізувати фінансовий результат.

Інвентаризація як елемент методу обліку набуває стратегічної ролі в умовах воєнного стану, перетворюючись з контрольної функції на інструмент антикризового менеджменту для виявлення ризиків та оптимізації активів. Використання інноваційних технологій, таких як RFID, QR-коди, хмарні системи та мобільні додатки, дозволяє проводити дистанційну перевірку, забезпечуючи точність даних навіть за фізичних обмежень. Дослідження вказують, що інтеграція цих інструментів у систему обліку зменшує втрати, сприяючи оцінці знецінення активів відповідно до Н(С)БО 10 та МСБО 36, і формує основу для оперативних рішень [5].

Цифровізація обліку виступає стратегічним інструментом адаптації до умов воєнного стану, дозволяючи аграрним підприємствам підвищити ефективність контрольних процедур та забезпечити дотримання податкових вимог навіть за фізичних обмежень. Міжнародний досвід, зокрема з ЄС та США, свідчить, що впровадження автоматизованих систем обліку знижує операційні витрати на 20-30% та посилює кібербезпеку даних, що критично важливо в умовах підвищених ризиків [3]. В Україні ця тенденція проявляється

через інтеграцію хмарних технологій та мобільних додатків для дистанційної інвентаризації, що допомагає подолати проблеми доступу до територій, близьких до зон бойових дій, та забезпечити точність податкової звітності.

Дослідження опитувань підприємств, які беруть участь у проектах з високою податковою довірою, підтверджують, що адаптована обліково-контрольна система сприяє зниженню фіскальних втрат та підвищенню інвестиційної привабливості сектору [2]. Таким чином, поєднання національного регулювання з міжнародними практиками цифровізації дозволяє аграрним підприємствам не тільки виживати в кризі, але й оптимізувати оподаткування через посилений контроль за фінансовими потоками.

Отже, адаптація облікових процедур до воєнного стану забезпечує достовірність інформації для оподаткування, але вимагає подальшого розвитку через цифровізацію та оновлення нормативної бази для подолання викликів невизначеності та ризиків. Зокрема, необхідне впровадження консолідованої звітності державного сектора для макрорівневих аналізів та продовження реформ у напрямку інтеграції інноваційних технологій в обліково-контрольні системи.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні : препр. / Л. Г. Ловінська, А. В. Озеран, Р. С. Корнишова: Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана, 2022. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/ef7d3a5c-0529-46f7-9019-051226f75738/download>
2. Potryvaieva N. Role of accounting and control system in taxation of agricultural enterprises under martial law / N. Potryvaieva, M. Dubinina, Yu. Cheban, S. Syrtseva, O. Luhova. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2025. Vol. 29, no. 2. P. 22–33. DOI: 10.56407/bs.agrarian/2.2025.22. URL: https://www.researchgate.net/publication/395091654_Role_of_accounting_and_control_system_in_taxation_of_agricultural_enterprises_under_martial_law
3. Potryvaieva N. Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience / N. Potryvaieva, M. Dubinina, Yu. Cheban, S. Syrtseva, O. Luhova. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2024. Vol. 28, no. 4. P. 41–53. DOI: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41. URL: <https://bsagriculture.com.ua/en/article/download/didzhitalizatsiya-bukhgalterskogo-obliku-pidpriemstv-agrarnogo-sektoru-natsionalny-ta-mizhnarodny-dosvid>
4. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану в Україні / Г. В. Пчелинська // *Economy and Society*. 2023. Вип. 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2462/2381/>
5. Гаврилко П. П., Лалакулич М. Ю., Югас Е. Ф. Інвентаризація як елемент методу обліку та контролю в умовах війни. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. Вип. 43. С. 32. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14178759>

